

15 czerwca 2018 r. Sejm przyjął ustawę o zmianie ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej oraz niektórych innych ustaw. Chociaż, co do zasady, nowelizacja wchodzi w życie 1 stycznia 2019 r., część jej przepisów ma wpływ na przeprowadzany w 2018 nabór podmiotów, które będą świadczyć usługi nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego w 2019 r. W kolejnych artykułach będziemy przybliżać te zmiany, zwracając szczególną uwagę na przepisy przejściowe.

Przede wszystkim zmieniła się nazwa ustawy. Od 1 stycznia 2019 r. będzie to ustawa o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej. W ślad za tym rozszerzony został zakres ustawy.

Od 1 stycznia 2019 r. nieodpłatna pomoc prawna będzie obejmować:

1. poinformowanie osoby fizycznej, zwanej dalej „osobą uprawnioną”, o obowiązującym stanie prawnym oraz przysługujących jej uprawnieniach lub spoczywających na niej obowiązkach, w tym w związku z toczącym się postępowaniem przygotowawczym, administracyjnym, sądowym lub sądownoadministracyjnym (w porównaniu do dotychczasowego brzmienia dodano końcową część przepisu o realizacji zadań informacyjnych o prawach i obowiązkach w toczącym się postępowaniu);
2. wskazanie osobie uprawnionej sposobu rozwiązania jej problemu prawnego;
3. sporządzenie projektu pisma w sprawach, o których mowa w pkt 1 i 2, z wyłączeniem pism procesowych w toczącym się postępowaniu przygotowawczym lub sądowym i pism w toczącym się postępowaniu sądownoadministracyjnym (dotychczas pomoc prawna obejmowała jedynie pomoc w sporządzaniu pisma);
4. nieodpłatną mediację (dotychczas prowadzenie mediacji nie było objęte ustawą);
5. sporządzenie projektu pisma o zwolnienie od kosztów sądowych lub ustanowienie pełnomocnika z urzędu w postępowaniu sądowym lub ustanowienie adwokata, radcy prawnego, doradcy podatkowego lub rzecznika patentowego w postępowaniu sądownoadministracyjnym oraz poinformowanie o kosztach postępowania i ryzyku finansowym związanym ze skierowaniem sprawy na drogę sądową (w porównaniu do obecnego brzmienia przepisu dodano realizację zadania informacyjnego o kosztach postępowania i ryzyku finansowym związanym ze skierowaniem sprawy na drogę sądową);

Z drugiej strony ustawodawca formalnie ograniczył listę wyłączeń. Od 1 stycznia 2019 r. nieodpłatna pomoc prawna nie będzie obejmowała spraw związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej, z wyjątkiem przygotowania do prowadzenia tej działalności. Obecnie wyłączone są także sprawy z zakresu prawa celnego, dewizowego i handlowego. W zdecydowanej większości jednak sprawy te nadal nie będą objęte nieodpłatną pomocą prawną, ponieważ z reguły są związane prowadzeniem działalności gospodarczej.

Nieodpłatne poradnictwo obywatelskie zostało zdefiniowane w nowododanym art. 3a ustawy i obejmuje działania dostosowane do indywidualnej sytuacji osoby uprawnionej, zmierzające do podniesienia świadomości tej osoby o przysługujących jej uprawnieniach lub spoczywających na niej obowiązkach oraz wsparcia w samodzielnym rozwiązywaniu problemu, w tym, w razie potrzeby, sporządzenie wspólnie z osobą uprawnioną planu działania i pomoc w jego realizacji. Nieodpłatne poradnictwo obywatelskie obejmuje w szczególności porady dla osób zadłużonych i porady z zakresu spraw mieszkaniowych oraz zabezpieczenia społecznego. Nieodpłatne poradnictwo obywatelskie obejmuje

również nieodpłatną mediację. Przepisy w tym zakresie zaczną obowiązywać od 1 stycznia 2019 r., jednak przy umowach w sprawie prowadzenia punktów, które będą przecież zawierane jeszcze w 2018 r. należy pamiętać o nowych regulacjach. Wyjątek stanowi nieodpłatna mediacja. Zgodnie z art. 12 ustawy z dnia 15 czerwca 2018 r. o zmianie ustawy o nieodpłatnej pomocy prawnej oraz edukacji prawnej oraz niektórych innych ustaw (dalej ustawa nowelizująca) w 2019 r. nieodpłatna pomoc prawna i nieodpłatne poradnictwo prawne nie obejmują nieodpłatnej mediacji, z możliwością ich wprowadzenia na zasadach określonych w art. 13 ustawy nowelizującej. Szerzej na ten temat będzie mowa w jednym kolejnych artykułów.

Zgodnie z nowododanym art. 3b ustawy edukacja prawna obejmuje działania edukacyjne zmierzające do zwiększenia świadomości prawnej społeczeństwa, dotyczące w szczególności upowszechniania wiedzy o:

1. prawach i obowiązkach obywatelskich;
2. działalności krajowych i międzynarodowych organów ochrony prawnej;
3. mediacji oraz sposobach polubownego rozwiązywania sporów;
4. możliwościach udziału obywateli w konsultacjach publicznych oraz procesie stanowienia prawa;
5. dostępie do nieodpłatnej pomocy prawnej i nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego.

W przepisie doprecyzowano, że zadania te mogą być realizowane w formach, które w szczególności polegają na opracowaniu informatorów i poradników, prowadzeniu otwartych wykładów i warsztatów oraz rozpowszechnianiu informacji za pośrednictwem środków masowego przekazu i innych zwyczajowo przyjętych form komunikacji, w tym prowadzeniu kampanii społecznych.

W konsekwencji wprowadzenia art. 3b zmieniono brzmienie art. 14 ustawy, który dotychczas określał zakres zadań w zakresie edukacji prawnej. Art. 3b formalnie obowiązuje od 16 sierpnia 2018 r. jednakże zgodnie z art. 9 ustawy nowelizującej zadania z zakresu edukacji prawnej realizowane są na zmienionych zasadach począwszy od 1 stycznia 2019 r. Z uwagi na niewielki zakres zmian (porównawszy wcześniejsze brzmienie art. 14 oraz obecnie brzmienie art. 3b ustawy zakres zadań nie uległ nieznacznym modyfikacjom).